

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Сумський державний університет
Центр заочної дистанційної та вечірньої форм навчання
Кафедра журналістики та філології

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

_____ Володимир САДІВНИЧИЙ

_____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 061 Журналістика
освітньо-професійної програми Журналістика
на тему:
ДІТИ ВІЙНИ: ДОБІРКА АВТОРСЬКИХ ЖУРНАЛІСТСЬКИХ
МАТЕРІАЛІВ

Children of the war: a selection of author's journalistic materials

Здобувачок групи ЖТз-01с Мирошниченко Дар'ї Артемівни та
Токар Валерії Сергіївни

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело.

Дар'я МИРОШНИЧЕНКО

Валерія ТОКАР

Керівники:

доцент кафедри журналістики та філології Інна СИПЧЕНКО _____

редактор ТОВ «Ворскла» Олексій ПАСЮГА _____

Мирошниченко Д. А., Токар В. С. Діти війни: добірка авторських журналістських матеріалів : робота на здобуття кваліфікаційного ступеня «бакалавр» ; спец. – 061 Журналістика ; наук. керівники Сипченко І. В, Пасюга О. Б. Суми: СумДУ, 2023. 38 с.

Анотація. У роботі представлена авторська добірка авторських журналістських матеріалів, що розкриває тему дітей війни в Україні. Представлені текстові матеріали призначені для поширення в інтернет-просторі, а також створення сценаріїв для відео та аудіоподкастів. Для наочності матеріали проілюстровані зображеннями, згенерованими за допомогою штучного інтелекту. Робота містить посилання на 20 джерел. Обсяг роботи – 38 сторінок. Сфера застосування інформаційного продукту – публікація на інтернет-ресурсах, друкованих медіа та поширення в соціальних мережах. Актуальність створення добірки журналістських матеріалів, що розповідають про проблеми дітей у період війни, зумовлена військовими діями на території України, внаслідок яких страждають діти. Матеріали добірки спрямовані на привернення уваги української та світової спільноти до проблем дітей війни та пошуку спільних шляхів їх вирішення.

Ключові слова: діти війни, військова агресія, психологічна допомога, зона бойових дій, Україна.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА.....	6
1. Обґрунтування інформаційного продукту.....	6
1.1. Опис спеціалізованої задачі, яка вирішується у кваліфікаційній роботі.....	6
1.2. Матеріали за тематикою «Діти війни» в українських та міжнародному медіапросторі	10
1.3. Особливості висвітлення теми дітей війни в українських медіа	13
2. Специфікація виконаної роботи.....	15
2.1. Авторська ідея.....	15
2.2. Інформаційний привід.....	16
2.3. Цільова аудиторія.....	16
2.4. Характеристика джерел фактів та інформації.....	17
2.5. Прогнозовані результати втілення.....	17
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	18
II. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОДУКТ.....	21
ВИСНОВКИ.....	38
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Україна переживає один із найстрашніших періодів своєї історії – війну із Російською Федерацією, що розпочалася в 2014 році на заході країни, а в 2022 році продовжилася повномасштабним наступом на територію нашої держави. Щодня Україна зазнає російського терору – окрім наступу російських військ цивільні об'єкти української інфраструктури в різних областях щоденно зазнають повітряних атак, а прикордонні території постійно страждають від обстрілів.

Найбільш вразливою та незахищеною категорією населення, що надзвичайно сильно відчуває вплив військової агресії, є діти. Майже щодня збільшується кількість загиблих та поранених дітей в Україні, тисячі дітей незаконно вивозяться на територію РФ. Не можна назвати мирним і життя тих юних мешканців України, що залишаються на більш безпечних територіях – багато в кого батьки та рідні перебувають в лавах ЗСУ, багато хто вже зазнав втрат війни. Є і такі діти, чий батьки прийняли рішення евакуюватися до інших країн. Відірвані від рідної домівки, звичного оточення та друзів такі діти мають прилаштовуватися до життя на чужині, не знаючи, чи повернуться вони додому, і чи буде куди повертатися... У кожної дитини свій біль і своя історія, яка заслуговує на те, щоб її почули.

Варто зазначити, що саме історії про дітей неодноразово використовувала російська пропаганда, намагаючись очорнити Збройні сили України. Розуміючи, що саме розповіді про долю дітей викликають найбільший відгук аудиторії, пропагандисти створюють сотні брехливих історій, де винуватцями постають громадяни України та воїни ЗСУ. При цьому цинічно виправдовують злочини, здійсненні проти українських дітей російськими військами. Саме тому надважливо розповідати правду, показувати реальні історії українських дітей, говорити про проблеми, із якими вони зіштовхуються та спільно шукати шляхи вирішення цих проблем.

Актуальність висвітлення проблем дітей війни в Україні обумовлена необхідністю привернення уваги української та світової спільноти до проблем дитинства в умовах повномасштабного вторгнення, висвітлення злочинів країни-агресора, пов'язаних із дітьми, пошуку шляхів мінімізації наслідків військової агресії по відношенню до неповнолітніх громадян держави.

Мета роботи: створити добірку авторських журналістських матеріалів, що розповідають про долю українських дітей у період повномасштабного вторгнення російської армії на територію України.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати низку завдань:

- ознайомитися з працями українських та закордонних дослідників, котрі вивчали матеріали подібної тематики;
- проаналізувати приклади медіапродуктів, що порушують тему дітей під час воєнних дій;
- створити власну добірку журналістських матеріалів.

Авторський задум інформаційного продукту полягає у створенні добірки текстових авторських матеріалів, що розповідають про долю та проблеми дітей під час повномасштабного вторгнення. Створені матеріали можуть бути використані для публікації в друкованих та інтернет-медіа, а також із метою створення аудіоподкастів та відеороликів для розміщення на платформах поширення аудіовізуального контенту.

Практичне значення роботи визначається можливістю поширення наявних матеріалів на різних платформах із метою привернення уваги української та світової спільноти до проблем дитинства під час війни.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, що складаються із підрозділів, списку використаних джерел (20 позиція), висновків і додатків. Загальний обсяг роботи – 38 сторінок.

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1. Обґрунтування інформаційного продукту

1.1 Опис спеціалізованої задачі, яка вирішується у кваліфікаційній роботі

Тема дітей війни не є новою для українського медіапростору. На жаль, велика війна Росії проти України є далеко не першим військовим конфліктом, що відбувається на території нашої держави. Звичайно, жертвами війн стають не лише військові, але й цивільне населення, зокрема – страждають діти.

Міжнародним гуманітарним правом визначено перелік правопорушень щодо дітей під час ведення військових дій. Зокрема, Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй визначила та засудила шість серйозних порушень проти дітей під час війни: «вбивство та калічення дітей; вербування або використання дітей у збройних силах і збройних групах; напади на школи чи лікарні; зґвалтування чи інше тяжке сексуальне насильство; викрадення дітей; та відмова в гуманітарному доступі для дітей» [1].

Задokumentовані факти свідчать про те, що військова агресія Росії проти України включає майже все види порушень, пов'язаних із дітьми. Зокрема, у дворічному звіті «Захист цивільних осіб: вплив бойових дій на цивільних з 24 лютого 2022 року» Моніторингової місії ООН із прав людини станом на 15 лютого 2024 року [2] йдеться: «З 24 лютого 2022 року внаслідок пов'язаного з конфліктом насильства в Україні щонайменше 10582 цивільні особи загинули, а 19875 було поранено (загальні втрати серед цивільних осіб – 30457 осіб). Це число включає 587 загиблих і 1298 поранених дітей (загальна кількість втрат серед дітей становить 1885)» [2]. І ці цифри продовжують зростати. Так, державний портал «Діти війни» [3] постійно оновлює дані про загиблих, поранених, зниклих та депортованих дітей. Станом на 26 травня 2024 року кількість зареєстрованих загиблих внаслідок військової агресії дітей становила 547 осіб (за даними Офісу Генерального прокурора), депортованих та/або

незаконно переміщених – 19546 (за даними Національного інформаційного бюро).

Українські дослідники приділяють велику увагу вивченню різних аспектів проблем дітей, пов'язаних із війною. Тема дітей війни розглядається в історичному, соціологічному, юридичному, психологічному контекстах.

Про злочини проти дітей розповідають науковці О. Потіха та Ю. Юрик [4]. Зокрема, вони говорять про примусове вивезення дітей із тимчасово окупованих територій до Російської федерації і табори, куди відправляються юні мешканці, України: «Основною метою таборів є політичне перевиховання українських дітей. Країна-агресорка прагне знищити національну ідентичність маленьких українців, піддаючи їх науковій, культурній, патріотичній та військовій освіті, орієнтованій на Росію. Операція централізовано координується Федеральним урядом РФ і включає всі рівні влади» [4, с. 153].

Доля українських дітей на тимчасово окупованих територіях досліджується й в іншій науковій праці О. Потіхи [5]. Окрім проблеми вивезення дітей із території України, розкриваються й інші проблеми, зокрема: втрата можливість отримати повноцінну освіту та медичну допомогу; розширення пропагандистської діяльності серед молодих українців на тимчасово окупованих територіях, організація молодіжного руху «Двіженіє первих», що є за своєю суттю російським аналогом комсомолу, і як наслідок – прагнення «знищити національну ідентичність маленьких українців, піддаючи їх науковій, культурній, патріотичній та військовій освіті, орієнтованій на Росію» [5, с. 29]. Тож, велика увага приділяється саме придушенню національної української ідентичності, русифікації, вихованню юних українців в російській ідеологічній пастці що фактично вбиває українську особистість і формує зовсім іншу.

У науковому матеріалі «Українські діти війни» О. Потіха та В. Дубровська досліджують аспекти життя дітей під час війни на інших українських територіях. Зазначають: «Особливо страждають діти в тих областях, на території яких ведуться найактивніші бойові дії – Чернігівській, Сумській, Харківській, Херсонській, Миколаївській, Запорізькій, Донецькій, Луганській, Київській та

місті Києві» [6, с. 55]. Наводять статистичні дані щодо загибелі дітей та вказують на необхідність відповідної реакції з боку міжнародного співтовариства, спрямованого на зупинення злочинів проти дітей.

Про мотиви здійснення так званої гуманітарної евакуації говорить і Б. Островська [7]. У своєму дослідженні вона виділяє кілька аспектів. По-перше, дітей дошкільного віку часто реєструють за новими персональними даними: прізвище, ім'я, по-батькові, що в подальшому унеможлиблює пошук дитини за персональними даними, особливо – після її усиновлення на території РФ. Нерідко діти є одночасно жертвами і свідками воєнних злочинів, серед яких – вбивства, катування фізичне насильство щодо їхніх батьків та рідних. Ще один аспект, що стосується навмисної зміни персональних даних – зміна дати народження в бік збільшення віку. Метою такої фальсифікації є можливість вільного вивезення дітей до таборів без згоди батьків, а в подальшому – можливість призову до армії хлопців, яким за документами, виданими на території РФ, виповнилося 18 років. Не менше занепокоєння викликає доля українських дітей, яких вивозили під приводом «диспансеризації». В цьому випадку науковиця говорить про проблему незаконного донорства-трансплантації та залучення таких дітей до експериментальної діяльності в сфері трансплантації анатомічних матеріалів людини [7, с. 61-62].

Занепокоєння науковців викликають і проблеми дітей психологічного характеру, пов'язані з війною. Навіть проживаючи на території, не визнаній зоною бойових дій, під час воєнного стану діти перебувають у доволі екстремальних умовах, що мимоволі позначається на їхньому психологічному стані. Ночівлі у підвалах під час повітряних тривог, дистанційне навчання, неможливість спілкуватися з друзями, виїзд однолітків за кордон – так чи інакше позначається на психологічному стані дитини та несе певні загрози для її подальшого гармонійного розвитку. Проблемою є й психологічний стан дітей, які внаслідок військової агресії мали покинути свої домівки та переїхати до іншої безпечнішої області або взагалі – мігрувати за кордон. Надзвичайно актуальним є й питання психологічного стану дітей, чії батьки перебувають у лавах

Збройних сил України. І чим старша дитина, тим краще вона розуміє серйозність ситуації та переживає відсутність рідної людини поряд. Окремо варто згадати дітей, чії батьки загинули на війні.

Питанням психологічної допомоги та підтримки дітей під час війни присвячено безліч праць, зокрема, монографія «Діти і війна», авторами якої є В. Зливков, С. Лукомська, Н. Євдокимова, С. Ліпінська [8] комплексно розглядає різні аспекти психологічної підтримки та допомоги дітям, які опинилися в умовах війни. Зокрема, автори звертають увагу на те, як правильно говорити з дітьми про війну, про смерть, розглядають ситуації, в які може потрапити дитина в період військового стану, травматичні події та шляхи подолання психологічних наслідків таких подій.

Не меншу увагу, ніж науковці, питанню психологічної підтримки дітей війни приділяють і медійники. Зокрема, досліджуючи медіапроекти, присвячені психологічній підтримці дітей під час війни, О. Галілейська стверджує: «Медіапроекти психологічної підтримки, як комунікаційний інструмент, украй необхідні для соціалізації дітей, переживання втрат, повернення до звичної траєкторії життя» [9. с. 89]. Таким чином медіакомпанії, пов'язані із психологічною підтримкою дітей війни, стають своєрідним психотерапевтичним інструментом, що допомагає дітям краще пережити травматичні події та повернутися до більш-менш нормального життя.

Головним завданням сучасних медіа наразі ж є об'єктивне, неупереджене та грамотне висвітлення проблем, пов'язаних із дітьми війни, документування злочинів країни-агресора, привернення уваги до психологічних, юридичних, економічних та соціальних проблем дітей війни, надання суспільству інформації щодо ідеологічного та культурного протистояння, одним із інструментів якого є виховання патріотичних цінностей, любові до своєї країни та розуміння своєї ідентичності в покоління, що підростає.

1.2 Матеріали за тематикою «Діти війни» в українських та міжнародному медіапросторі

Напевно, одним із найбільш відомих прикладів показу дитини війни в світовому інформаційному просторі є фотографія Стіва Маккаррі «Афганська дівчинка», розміщена на обкладинці журналу National Geographic у 1985 році. Фото було зроблено у 1984 році в таборі для біженців та біженок на афгано-пакистанському кордоні, героїня світлина – Шарбат Гула [10]. Переляканим поглядом дивляться зі світлина не просто сповнені страху та недовіри очі дитини, ці очі символізують усіх дітей, що пізнали жахіття війни. Сьогодні такими ж переляканими очима дивляться зі світлин українські діти.

Український та світовий медіапростір рясніє не лише знімками, але й текстами та відео про дітей, що опинилися в умовах війни. Тематика таких матеріалів – абсолютно різна, від порад психологів, як допомогти дитині пережити війну, до історій самих дітей, котрі проживають на тимчасово-окупованих територіях, є вимушеними переселенцями, або дітьми військовослужбовців.

Проаналізовані матеріали за тематикою «Діти війни» ми умовно розділили на дві групи. Перша – поради психологів щодо адаптації дітей до умов війни та психологічної допомоги в стресових ситуаціях, друга – історії самих дітей, котрі зазнали військової агресії.

Прикладом матеріалу, що надає поради щодо підтримання психологічного стану, є текст психотерапевтки Оксани Єфремової «Війна: де брати сили, щоб вистояти та підтримати дітей?» (BBC News Україна, 16 квітня 2022). У тексті авторка не стільки говорить про дітей, скільки звертається до мам, котрі мають стабілізувати не лише власний психічний стан, але й підтримати своїх дітей, адже «Діти – дзеркало емоційних реакцій батьків, дорослих, що поруч. Тому перше, що треба зробити батькам, – вдягнути кисневі маски на себе. Стабілізувати свій власний емоційний стан» [11].

Поради, які надає авторка, є корисними й для тих, хто поїхав із дітьми до більш безпечних областей України або за кордон, тобто «Тисячі мам з дітьми, без чоловіка, без дому, без звичного буденного укладу, без звичного садочка, школи» [11], а також тих – хто залишився вдома, але не має відчуття безпеки, звичного побуту та твердої опори.

Дещо інше, але схоже спрямування має матеріал Ірини Куницької та Лесі Журавської «"Українські діти відрізняються від дітей мирних країн", – психологиня з Кропивницького» (Суспільне. Кропивницький, 18 листопада 2023). Матеріал написаний у жанрі інтерв'ю, героїня – дитяча й підліткова психологиня з Кропивницького Інга Кузнецова, яка працювала з дітьми із Маріуполя [12].

У розмові героїня розповідає, що кожна дитина має свою історію, але не завжди хоче ділитися нею з психологом. Зокрема, діти приховують те, що пов'язано із сексуальним насильством, натомість доволі охоче розповідають про руйнування, перебування в заручниках у росіян, а також – виїзд із окупованих територій. Частіше діти діляться історіями одне з одним, з психологом їм говорити важче, але тоді вони малюють те, що пережили. Також психологиня надає поради, як розмовляти з дітьми, що пережили втрати, коли треба звертатися до психологів тощо.

Наразі такі журналістські матеріали є дуже важливими, оскільки не всі батьки мають можливість проконсультуватися з психологом і надати своїй дитині необхідну допомогу, натомість порада фахівці, висловлена в журналістському тексті, може стати дуже слухною та корисною.

Іще один приклад текстів психологічного спрямування – матеріал Богдани Малюк «Діти та війна: як втрачене дитинство вплине на майбутнє та як батьки можуть допомогти малечі» (Вікна, 28 лютого 2023). Авторка поспілкувалася з дитячою психологинею Іриною Прожейко про те, як війна може вплинути на майбутнє дітей, та як батьки можуть допомогти дітям [13]. Загальне спрямування матеріалу – доволі оптимістичне, адже психологиня стверджує, що діти мають високий рівень адаптивності та стресостійкості, тому війна не скасовує

дитинство. «Ми бачили фото дітей, які їздять на санчатах у Бахмуті, в бомбосховищах грають в шахи, співають пісень, розчісують волосся лялькам, читають книги. Дитинство не таке, як у мирний час, але воно є» [13]. Тим не менше, наслідки дитинства під час війни відчуватимуться і в майбутньому, зокрема, якщо дитині довелось взяти на себе дорослі обов'язки, наприклад, піклуватися про молодших сестричок або братиків, у неї може розвинутися синдром раннього дорослішання, що вливатиме вже на доросле життя людини.

До іншої групи матеріалів належать ті, що безпосередньо розповідають історії дітей війни. На жаль, таких історій дуже багато, і кожна з них – про вкрадене дитинство, біль та страждання... Деякі тексти – про смерть, і такі історії найболючіші, адже слова «діти» та «смерть» не мають стояти в одному реченні. Але якою б абсурдною не здавалася ситуація, вона реальна, і розповіді ці – не художня література і не вигадка.

Матеріал Ірини Чириці, Ірини Староселець та Ольги Звонарьової «Наші діти. Життя у війні» (Укрінформ, 29 грудня 2022) – це історії трьох різних сімей із дітьми про їхнє життя в перший рік великої війни [14].

«Уламок 500-кілограмової авіабомби, якою росіяни на початку березня обстрілювали Коростень на Житомирщині, сильно травмував ніжки Андрійка Томчука, через що хлопчик після курсу лікування в Україні, Польщі та Німеччині нині пересувається на протезах», – розпочинається перша історія триптиху. Далі йде послідовний виклад подій – шлях маленького Андрійка з Коростеня до Німеччини, швидкі, лікарні, операції, реабілітація, протезування. На момент написання матеріалу хлопчику вже виповнилося три роки: «Він поступово переборов свої страхи і комплекси, любить гратися з дітьми і почав частіше посміхатися» [14].

Друга історія розповідає про дитячий будинок сімейного типу з Олешок (Херсонська область), яка встигла евакуюватися за дві години до того, як в місто увійшли окупанти. Історія дуже емоційна, містить багато цитат героїв, вдячності людям, які допомагали сім'ї переселенців, і оптимістичного ставлення до майбутнього: «Діти мовчать, ніхто не знає, що буде далі, але головне, що вони

разом, що живі. А все інше ми подолаємо, головне – дочекатись перемоги, а вона буде за нами, кажуть у родині».

Остання розповідь триптиху – історія 11-річного художника-аутиста з Бердянська Максима Бровченка. На момент написання матеріалу хлопець разом із мамою мешкав у Запоріжжі та малював картини, завдяки яким збирав гроші на ЗСУ. Ця історія – про мистецтво, через яке розкривається внутрішній світ хлопчика, евакуацію та людей, із якими він зустрічався на своєму творчому шляху [14].

Історії, які розповіли авторки цього матеріалу мають добрі закінчення – попри всі перешкоди та пережиті жахи їхнім героям вдалося зберегти найцінніше – життя та знайти сили, щоб повернутися до більш-менш нормального існування. Але не всі історії дітей війни, розказані в медіа, закінчуються добре. Прикладом є матеріал Наталі Куліді «"Там був конвеєр, мішок за мішком..." Історії чотирьох дітей, яких війна убила разом із рідними» (Радіо Свобода, 7 січня 2024). На фотографіях, якими проілюстровано текст – веселі усміхнені діти, здорові та щасливі, але такими вони назавжди залишаться в історії – дітьми, яким не судилося подорослішати, бо їхнє життя обірвалося.

Такі історії також потрібно розповідати, бо завдяки ним сухі цифри статистики набувають реальних обличь, вони дивляться зі світлин живими очима, запитують: «за що?» та примушують замислитися над тим, що кожен може зробити, щоб не допустити загибелі ще більшої кількості дітей не лише в Україні, а в будь-якій країні, де йде війна. Це, зокрема, заклик до світової спільноти звернути увагу на військові злочини країни-агресора, згадати про гарантії міжнародного права, які в тому числі передбачають і захист життя, прав і свобод дітей.

1.3. Особливості висвітлення теми дітей війни в українських медіа

Питання пов'язані із дітьми, належать до так званих «чутливих тем», тому мають свої специфічні особливості висвітлення та правила. Головне умова, якою

має керуватися журналіст у висвітленні будь-якого питання, пов'язаного із дітьми, – не нашкодь. А особливо це стає актуальним, коли тема дітей переплітається із тематикою війни. У цьому випадку на журналіста лягає подвійна відповідальність, адже з одного боку медійники мають повно, об'єктивно та неупереджено висвітлювати військові злочини, з іншого – дбати про фізичну та моральну безпеку, захист честі та гідності свої героїв.

Створюючи власні матеріали про дітей війни, ми перш за все керувалися Спільним актом узгодження № 3 від Національної ради з питань телебачення і радіомовлення «Висвітлення в медіа теми дітей війни» [16]. Зокрема, рекомендаціями, наданими з метою зменшення ризику участі дітей у збройному конфлікті, що передбачає: «уникати героїзації участі дітей у бойових діях; уникати сенситизації факту вчинення дітьми-учасниками збройних конфліктів героїчних дій» тощо. А також – рекомендаціями, що мають на меті недопущення загрози безпеці дітей, що проживають на тимчасово окупованих територіях, що передбачають «не допускається поширення інформації, що дає змогу ідентифікувати таких дітей широкій громадськості: прізвища дитини; зображення (фото і відео) обличчя, а також ідентифікаційних частин обличчя; назви населеного пункту» [16].

Також ми зверталися до Кодексу етики українського журналіста [17], де зазначено, що «журналіст має бути особливо обережним при висвітленні питань, пов'язаних із дітьми» [17]. А також рекомендацій щодо висвітлення питань пов'язаних із дітьми від Інституту масової інформації [18].

Про висвітлення теми дітей війни, особливостях та правилах роботи журналістів із дітьми (інтерв'ювання, цитування сказаного дітьми), говорять Т. Ковальова та З. Ювко. Зокрема, вони акцентують увагу на тому, що журналісти не мають права брати коментарі у неповнолітніх осіб без дозволу їхніх батьків [19, с. 47].

Формування концепції добірки авторських матеріалів, зокрема тематичне спрямування, відбувалося із урахуванням загальних тенденцій українського інформаційного простору, а також мети нашої роботи. Зокрема, ми зверталися до

українських та міжнародних новинних ресурсів, офіційної статистики, поданої у звітах та на офіційних сайтах, а також до довідкової літератури.

Для якісного висвітлення проблем дітей війни ми зверталися й до рекомендацій як писати про неповнолітніх, які стали свідками / жертвами війни [20] та пам'яткою від ЮНІСЕФ [21].

2. Специфікація виконаної роботи

2.1. Авторська ідея

Авторська ідея добірки журналістських матеріалів, полягає в тому, щоб створити низку текстів, у яких розповідається про долю дітей, чиє дитинство проходить в умовах військового стану. Це – реальні історії дітей, покликані привернути увагу громадськості до реальних проблем, щоб не допустити схожих ситуацій у майбутньому. Також серед матеріалів добірки – інтерв'ю із психологами та волонтерами, що фахово розповідають про проблеми дітей в умовах воєнного стану, надають поради та рекомендації.

Загалом під час роботи було створено 6 текстових матеріалів, які можуть розміщуватися в друкованих та інтернет-медіа, а також використовуватися для написання сценаріїв для відео та подкастів.

У матеріалах ми розповідаємо про волонтерів, які займаються евакуацією дітей з території бойових дій; аналізуємо військову пропаганду та її вплив на свідомість дітей; спілкуємося з дітьми, які пережили війну та знайшли нове життя, а також – висвітлюємо життя дітей в зоні бойових дій. Питання психологічної допомоги та підтримки, що, на нашу думку, є дуже важливим також висвітлюється в матеріалах добірки, зокрема, ми розповідаємо про те, як психологи допомагають дітям знайти шлях до мирного життя, а ще – як культура допомагає дітям війни.

Для наочності матеріали проілюстровано картинками, створеними за допомогою штучного інтелекту.

2.2. Інформаційний привід

Інформаційним приводом для створення добірки журналістських матеріалів, що розповідають про дітей війни, є повномасштабне вторгнення російської армії до України.

Ми вважаємо, що діти є найбільш вразливою та незахищеною категорією населення, що страждає від військової агресії Росії. На війні гинуть, на жаль, не лише солдати. З початку повномасштабного вторгнення російської армії до України кількість вбитих та поранених дітей постійно збільшується, багато дітей втрачають свої домівки, дехто – втрачає батьків та рідних.

Абсолютно всі діти, чиє життя проходить в умовах війни, страждають від цього. Їхні історії – це історії болю та страху. Не всі історії дітей війни мають добре закінчення, але абсолютно всі вони заслуговують на те, щоб бути почутими або прочитаними, адже це – складові нашої історії та фіксація злочинів країни-агресора.

2.3. Цільова аудиторія

Аудиторією нашого інформаційного продукту є доросле населення України, а також – міжнародна світова спільнота, яка має знати правду про те, як живуть українські діти в умовах війни. Світ має читати, чути і бачити реальні історії про справжніх українських дітей, бо коли такі історії не звучать, їх замінює російська пропаганда, котра відверто бреше та маніпулює темою дітей.

Важливо, щоб історії дітей війни читали ті люди, які підтримують війну в Україні та чекають російського миру, щоб вони розуміли, що насправді несе з собою російський мир, і хто страждає від цього в першу чергу.

На нашу думку, особливий відгук матеріали добірки знайдуть серед українців, які самі мають дітей, оскільки розуміють проблеми, із якими зіштовхуються маленькі українці в ці складні часи.

Також історії дітей війни важливо доносити правоохоронним та громадським організаціям, котрі можуть чимось допомогти та працюватимуть над тим, щоб забезпечити права дітей.

2.4. Характеристика джерел фактів та інформації

Для написання матеріалів добірки ми використовували різні методи збору інформації: спостерігали за життям дітей в Україні в період війни, спілкувалися з волонтерами, котрі займаються питаннями допомоги дітям та їхнім батькам, дитячими психологами, самими дітьми. Для вибору тем та пошуку героїв ми зверталися до новинних повідомлень в інтернет-медіа та соціальних мережах, аналізували офіційні документи, та статистичні дані, пов'язаної з життям дітей на території України.

2.5. Прогнозовані результати втілення

Створена добірка авторських журналістських матеріалів призначення для публікації в медіа та поширення в інтернет-просторі. Історії добірки також можуть слугувати матеріалом для створення відеороликів та подкастів. Кожен матеріал добірки має свою особливу мету, зокрема, спілкуючись із дитячим психологом, ми прагнули надати поради батькам, на що потрібно звертати увагу та як допомогти своїй дитині в кризовій ситуації. Розповідаючи історії дітей, які мешкають в Україні, ми прагнули привернути увагу громадськості до проблем дітей, визначити проблеми для пошуку спільних рішень та шляхів розв'язання цих проблем. Із цією ж метою ми висвітлюємо діяльність волонтерів, котрі допомагають дітям в зоні бойових дій.

Вважаємо, що оприлюднення та поширення матеріалів добірки сприятиме збільшенню уваги громадськості та правозахисних організацій до українських дітей, пошуку спільних шляхів розв'язання проблем, а також привернення уваги світової спільноти до місця дітей у війні в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Six grave violations against children in times of war How children have become frontline targets in armed conflicts. *UNICEF*. URL: <https://www.unicef.org/children-under-attack/six-grave-violations-against-children>
2. Дворічний звіт Моніторингової місії ООН із прав людини «Захист цивільних осіб: вплив бойових дій на цивільних з 24 лютого 2022 року» URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/2024-02/22%20Feb%202024%20Protection%20of%20Civilians_impact%20of%20hostilities%20on%20civilians%20since%2024%20Feb%202022_HRMMU%20report_UKR.pdf.
3. Державний портал «Діти війни». URL: <https://childrenofwar.gov.ua/>.
4. Потіха О., Юрик Ю. Російсько-українська війна: злочини проти дітей. *Матеріали VII Міжнародної наукової конференції ХНУПС ім. І. Кожедуба*. Харків, 2023. С. 152–155
5. Потіха О. Долі українських дітей на тимчасово окупованих територіях України. *Матеріали III Міжнародної наукової конференції «Воєнні конфлікти та техногенні катастрофи: історичні та психологічні наслідки»*. Тернопіль, 2023. С. 27–30.
6. Потіха О., Дубровська В. Українські діти війни. *Матеріали II Міжнародної наукової конференції «Воєнні конфлікти та техногенні катастрофи: історичні та психологічні наслідки»*. Тернопіль, 2022. С. 54–57.
7. Островська Б. Діти війни: незаконна депортація, насильницьке переміщення та репатріація. *Нове українське право*. 2023. Вип. 2. С. 60–72.
8. Зливков В., Лукомська С., Євдокимова Н., Ліпінська С. Діти і війна: монографія. Київ.-Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2023. 221 с.
9. Галілейська О. О. Медіапроекти психологічної підтримки дітей під час війни. *Обрії друкарства*. 2023 № 1(13). С. 87–100.
10. Героїню відомої фотографії «Афганська дівчинка» евакуювали в Рим (ФОТО). *Детектор медіа*. URL:

<https://ms.detector.media/internet/post/28574/2021-11-27-geroinyu-vidomoi-fotografii-afganska-divchynka-evakuyuvaly-v-rym-foto/>

11. Єфремова О. Війна: де брати сили, щоб вистояти та підтримати дітей? *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/blog-psychologist-61126375>.

12. Куницька І., Журавська Л.. «Українські діти відрізняються від дітей мирних країн», – психологиня з Кропивницького. *Суспільне. Кропивницький*. URL: <https://suspilne.media/kropyvnytskiy/620131-ukrainski-diti-vidriznautsa-vid-ditej-mirnih-krain-psiologina-z-kropivnickogo/>

13. Малюк Б.. Діти та війна: як втрачене дитинство вплине на майбутнє та як батьки можуть допомогти малечі. *Вікна*. URL: <https://vikna.tv/dlia-tebe/batkivstvo/dytynstvo-pid-chas-vijny-yak-vijna-vplyne-na-majbutnye-ditej/>

14. Чириця І., Староселець І., Звонарьова О.. Наші діти. Життя у війні. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3642832-nasi-diti-zitta-u-vijni.html>

15. Куліді Н. «Там був конвеєр, мішок за мішком...» Історії чотирьох дітей, яких війна убила разом із рідними. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/istoriyi-ditey-yakukh-viyna-ubyla-razom-iz-ridnymy/32760017.html>

16. Спільний акт узгодження № 3 (нова редакція) «Висвітлення в медіа теми дітей війни». *Національна рада з питань телебачення та радіомовлення*. URL: <https://webportal.nrada.gov.ua/spilnyj-akt-uzgodzhennya-3-nova-redaktsiya-vysvitlennya-v-media-temy-ditej-vijny/>

17. Кодекс етики українського журналіста. *Комісія з журналістської етики*. URL: <https://cje.org.ua/ethics-codex/>

18. Рекомендації щодо висвітлення дітей. *Інститут масової інформації*. URL: <https://imi.org.ua/advices/rekomendatsiyi-shhodo-vysvitlennya-ditej-i39910>

19. Ковальова Т. Ювко З. Соціально-чутлива тематика в інформаційному просторі України: специфіка висвітлення. *Збірник наукових праць II Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та*

молодих науковців «Сучасний масовокомунікаційний простір: історія, реалії, перспективи». Суми : СумДУ, 2023.С. 44–47.

19. Середя М., Глушко М.. Історія без шкоди для дитини: як писати про неповнолітніх, які стали свідками / жертвами війни. *Детектор медіа*. URL: <https://detector.media/infospace/article/205794/2022-12-09-istoriya-bez-shkody-dlya-dytyny-yak-pysaty-pro-nepovnitnikh-yaki-staly-svidkami-zhertvamy-viyny/>

20. Guidelines for journalists reporting on children. *UNICEF*. URL: <https://www.unicef.org/eca/media/ethical-guidelines>

II. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОДУКТ

Інтерв'ю з волонтерами, які займаються евакуацією дітей з території бойових дій

«Розуміння того, що наша робота рятує життя, допомагає справлятися зі стресом», – волонтери Олена та Андрій про діяльність, яка залишається непоміченою, але надо важлива, щоб про неї не говорити



Волонтерська діяльність, спрямована на допомогу дітям, набуває особливої важливості на тлі україно-російської війни. В умовах конфлікту діти часто опиняються в надзвичайно вразливих ситуаціях, зазнаючи як фізичних, так і психологічних травм. Волонтери допомагають забезпечити дітей

необхідними речами, такими як одяг, їжа, медичні засоби, а також надають психологічну підтримку, яка є вкрай важливою для їхньої реабілітації. Крім того, волонтерські організації часто створюють освітні та розважальні програми, що допомагають дітям зберегти почуття нормальності і стабільності в умовах війни.

На розмову з нами погодились двоє волонтерів Олена та Андрій, які успішно евакуюють дітей, здебільшого, на сході України. З безпекових питань ми не згадуємо прізвищ та назв волонтерських організацій. Говоримо тільки про допомогу та діяльність...

– Добрий день! Дякую, що погодилися на це інтерв'ю. Розкажіть, будь ласка, про вашу діяльність з евакуації дітей із зони бойових дій.

Волонтерка Олена: Добрий день! Я працюю в благодійній організації вже понад два роки. Наша основна задача – евакуація дітей та їхніх сімей із зон активних бойових дій. Ми забезпечуємо транспортування, тимчасове розміщення та надаємо психологічну підтримку.

– Які основні труднощі ви зустрічаєте під час евакуації дітей?

Волонтер Андрій: Найбільші труднощі – це небезпечні умови та небажання деяких батьків виїжджати. Багато хто не хоче залишати свої домівки, навіть коли обстріли стають постійними. Ми намагаємося переконати їх, що безпека дітей – найголовніше. Крім того, організація безпечних маршрутів для евакуації є великою проблемою, оскільки дороги часто під обстрілами.

– Як ви організовуєте процес евакуації?

Волонтерка Олена: Ми тісно співпрацюємо з місцевими органами влади та військовими, щоб отримати інформацію про безпечні коридори для евакуації. За кілька днів до початку евакуації ми інформуємо родини про час і місце збору. У день евакуації ми забезпечуємо транспорт та супровід волонтерів і медиків.

– Як діти реагують на евакуацію?

Волонтер Андрій: Реакції дітей різні. Деякі з них налякані і стресовані, особливо якщо довго перебували під обстрілами. Інші, навпаки, радіють

можливості виїхати в безпечніше місце. Після евакуації ми завжди намагаємося надати їм психологічну допомогу, щоб допомогти подолати пережите.

– Яких заходів безпеки ви вживаєте під час евакуації?

Волонтер Олена: Ми завжди перевіряємо маршрути евакуації на предмет безпеки, співпрацюємо з військовими для забезпечення охорони. Також проводимо інструктаж для дітей і їхніх батьків, як діяти в екстрених ситуаціях. У автобусах завжди є медичні працівники та запас ліків на випадок непередбачених обставин.

– Чи співпрацюєте ви з міжнародними організаціями?

Волонтер Андрій: Ми співпрацюємо з такими організаціями, як ЮНІСЕФ та Червоний Хрест, які надають гуманітарну допомогу, фінансування та підтримку. Вони допомагають нам забезпечити дітей всім необхідним після евакуації: їжею, одягом, навчальними матеріалами. Також вони проводять тренінги для наших волонтерів з надання першої психологічної допомоги.

– Що ви відчуваєте після успішної евакуації?

Волонтерка Олена: Це надзвичайне відчуття полегшення і радості, коли знаєш, що вдалося врятувати дитяче життя. Бачити їхні усмішки в безпечному місці – це найкраща нагорода за нашу роботу.

– Які ресурси або підтримка вам ще потрібні для вашої роботи?

Волонтер Андрій: Постійна потреба в транспорті, пальному та медичних засобах. Також дуже важлива допомога волонтерів, які можуть приєднатися до наших місій. Більше фінансової підтримки дозволило б нам забезпечити стабільність наших операцій і допомогти більшій кількості дітей.

– Чи були випадки, які особливо запам'яталися вам під час евакуацій?

Волонтерка Олена: Одного разу ми евакуювали групу дітей з інтернату, які були дуже налякані. Вони втратили контакт з родичами і не знали, що буде далі. Коли ми дісталися безпечного місця, вони почали сміятися і гратися. Це був момент, коли я зрозуміла, наскільки важливою є наша робота.

– Як ви справляєтеся зі стресом і емоційним навантаженням від цієї роботи?

Волонтер Андрій: Це дуже важко, але ми підтримуємо один одного, проводимо регулярні зустрічі з психологами і намагаємося знаходити час для відпочинку. Розуміння того, що наша робота рятує життя, допомагає справлятися зі стресом.

– Чи були випадки, коли вам доводилося приймати швидкі рішення під час евакуації?

Волонтерка Олена: Так, були ситуації, коли ми стикалися з непередбачуваними обставинами, як-от раптові обстріли чи зміна маршруту. У таких випадках ми маємо швидко координувати дії з військовими та місцевими органами, щоб забезпечити безпеку дітей. Один з таких випадків був, коли ми евакуювали групу з дитячого будинку, і довелося змінювати маршрут через нові обстріли. Це було важко, але ми змогли безпечно дістатися до місця призначення.

– Як місцеві громади реагують на вашу діяльність?

Волонтер Андрій: Більшість місцевих громад підтримують нашу діяльність і намагаються допомогти чим можуть. Вони часто надають інформацію про небезпечні зони, допомагають з організацією евакуації та забезпечують тимчасовий притулок для дітей. Є також багато місцевих волонтерів, які приєднуються до наших зусиль і працюють з нами на місцях.

– Які плани на майбутнє у вашої організації щодо допомоги дітям?

Волонтерка Олена: Ми плануємо розширити нашу діяльність і збільшити кількість місій з евакуації. Також хочемо розвивати програми довгострокової підтримки дітей, такі як освітні проекти, психологічна допомога та інтеграція дітей у нові громади. Сподіваємось залучити більше міжнародної підтримки для реалізації цих планів.

– Дякую вам за вашу важливу роботу і за те, що поділилися з нами своїм досвідом.

Волонтерка Олена: Дякуємо за можливість розповісти про нашу діяльність. Сподіваємось, що це допоможе привернути більше уваги до проблеми перебування дітей в зонах бойових дій.

Волонтер Андрій: Дякуємо за інтерес до нашої роботи. Важливо, щоб люди знали про те, через що проходять діти, і як вони можуть допомогти.

Відлуння війни: як психологи допомагають дітям знайти шлях до мирного життя

Інтерв'ю з психологом Ольгою Ковальчук

– Ольго, дякую, що погодилися на інтерв'ю. Розкажіть, будь ласка, як війна вплинула на дітей в Україні з психологічної точки зору?

Ольга Ковальчук: Дякую за запрошення. Війна впливає на дітей дуже глибоко, часто залишаючи тривалі психологічні травми. Діти зазнають стресу через втрату близьких, руйнування домівок, необхідність евакуації та постійний страх за своє життя. Це може проявлятися у вигляді посттравматичного стресового розладу (ПТСР), тривожних розладів, депресії, проблем з поведінкою та навчанням.

– Які основні методи використовуються для надання психологічної допомоги дітям, які постраждали від війни?

Ольга Ковальчук: Використовуються різні методи, зокрема арт-терапія, когнітивно-поведінкова терапія, ігрова терапія та групова терапія. Арт-терапія дозволяє дітям виражати свої почуття через мистецтво, що може бути дуже важливо для тих, хто не може висловити свій біль словами. Ігрова терапія допомагає опрацьовувати травматичний досвід у безпечному середовищі. Когнітивно-поведінкова терапія допомагає змінювати негативні думки та поведінкові шаблони, що виникли через травму.

– Які найбільші виклики стоять перед психологами, які працюють з дітьми, що постраждали від війни?

Ольга Ковальчук: Один з найбільших викликів – це доступ до дітей у віддалених або небезпечних районах. Крім того, існує нестача кваліфікованих спеціалістів, здатних надавати якісну психологічну допомогу. Ще одним

важливим аспектом є культурні особливості та стигматизація психологічної допомоги, що інколи перешкоджає родинам звертатися за допомогою.

– Чи можете ви поділитися прикладом успішної історії відновлення дитини після пережитих травм?

Ольга Ковальчук: Звісно. Одна з історій, яка мене дуже вразила, це історія 12-річного Івана. Після того, як його сім'я втратила дім через обстріли, він став дуже замкнутим і перестав розмовляти. Завдяки регулярним сеансам арт-терапії він почав знову відкриватися, малюючи свої страхи та переживання. Згодом, через групову терапію, він знайшов друзів, які пройшли через подібний досвід. Зараз Іван поступово повертається до нормального життя, навчається в школі, спілкується з однолітками.

– Які заходи підтримки від міжнародної спільноти були найефективнішими для допомоги дітям в Україні?

Ольга Ковальчук: Міжнародна спільнота відіграє важливу роль у наданні фінансової підтримки та ресурсів. Однією з найефективніших ініціатив стала програма ЮНІСЕФ, яка забезпечує психологічну допомогу та освіту для дітей в зоні конфлікту. Також важливими є тренінги для місцевих психологів і соціальних працівників, які допомагають підвищити їхню кваліфікацію у роботі з травмованими дітьми.

– Які поради ви можете дати батькам, які хочуть допомогти своїм дітям подолати травматичний досвід війни?

Ольга Ковальчук: Найважливіше – це бути відкритими до розмови і підтримувати своїх дітей. Важливо слухати їх і не применшувати їхні переживання. Створення стабільного і безпечного середовища вдома, залучення до спільних активностей та звернення за професійною допомогою при необхідності – все це може значно допомогти дитині. Також важливо самим батькам дбати про своє психологічне здоров'я, адже їхній стан безпосередньо впливає на дітей.

– Чи є якісь особливі ознаки, на які батькам варто звертати увагу, щоб зрозуміти, що їхня дитина потребує психологічної допомоги?

Ольга Ковальчук: Так, є кілька важливих ознак, на які варто звернути увагу. Це може бути зміна в поведінці дитини, такі як надмірна замкнутість, агресія, порушення сну або апетиту, а також проблеми з навчанням. Також варто звернути увагу на скарги на фізичний біль без явних причин, що може бути проявом психологічного стресу. Якщо батьки помічають такі зміни, важливо звернутися до фахівця для консультації.

– Дякую вам за таке детальне і корисне інтерв'ю. Ваші поради та інформація безумовно допоможуть багатьом сім'ям, які стикаються з подібними проблемами.

Ольга Ковальчук: Дякую вам за можливість поділитися цими важливими аспектами. Сподіваюсь, що наша робота допоможе дітям і їхнім родинам подолати труднощі і повернутися до нормального життя.

Мистецтво як порятунок: як культура допомагає дітям війни



Війна в Україні залишає глибокі рани на дитячих душах. Однак мистецтво та культура можуть стати потужними інструментами для відновлення та зцілення. Цей матеріал розповість, як різні культурні ініціативи допомагають дітям війни знаходити нові сили і надію на краще майбутнє.

Арт-терапія як засіб відновлення

Арт-терапія є одним із найбільш ефективних методів роботи з дітьми, які зазнали травми. Вона допомагає дітям виразити свої почуття і переживання через малювання, ліплення, музику та інші форми мистецтва. В Україні ця практика активно впроваджується в школах та реабілітаційних центрах.

Приклад з практики

Олена, арт-терапевт з Маріуполя, розповідає: «Наші заняття допомагають дітям не тільки розслабитися, але й опрацювати свої страхи та тривоги. Один з наших учнів, 10-річний Максим, пережив втрату батька під час обстрілу. Через малюнки він зміг висловити свій біль і поступово повернутися до нормального життя».

Музика як засіб зцілення

Музична терапія також має значний вплив на психологічний стан дітей. Гра на музичних інструментах, спів та прослуховування музики допомагають знизити рівень стресу, покращити настрій та сприяють емоційному відновленню.

Ініціативи музичної терапії

Однією з успішних програм є проект «Музика заради миру», де волонтери організовують музичні майстер-класи для дітей з прифронтових зон. Під час цих занять діти вчаться грати на інструментах та брати участь у спільних музичних проектах. Олена, координатор проекту, зазначає: «Музика допомагає дітям відчувати себе частиною чогось великого і прекрасного, навіть у найскладніших умовах».

Театр і драма як інструменти інтеграції

Театральна діяльність також є важливим аспектом допомоги дітям, які пережили війну. Участь у театральних постановках допомагає дітям розвивати соціальні навички, покращувати самопочуття та долати психологічні травми.

Відгуки учасників

Проект «Театр для всіх» був створений для дітей з прифронтових зон. Учасники проекту готують вистави, які згодом показують у різних містах України. Юлія, 15-річна учасниця проекту, розповідає: «Театр допоміг мені знайти друзів і відчутти себе впевненіше. На сцені я можу забути про війну і просто бути собою».

Література як спосіб самовираження

Читання та написання історій також можуть бути потужним засобом зцілення для дітей. Участь у літературних гуртках та конкурсах допомагає їм висловлювати свої думки та емоції, розвивати креативність і знаходити підтримку серед однолітків.

Літературні проекти

Один з таких проектів, «Письменники майбутнього», залучає дітей до написання власних історій та віршів. Відгуки учасників свідчать про значний позитивний вплив цього проекту на їхнє самопочуття. «Коли я пишу, я можу втекти від реальності і створити свій власний світ», — ділиться 12-річна Катерина.

Мистецтво та культура відіграють важливу роль у процесі відновлення дітей, які пережили війну. Через арт-терапію, музику, театр та літературу діти можуть висловити свої почуття, знайти нових друзів та відчутти підтримку. Ці ініціативи допомагають їм знову знайти радість життя і надію на краще майбутнє

Аналіз військової пропаганди та її вплив на молоде покоління

Війна у свідомості: Як військова пропаганда формує покоління майбутнього

Військова пропаганда є потужним інструментом, який використовують уряди та різні групи для впливу на громадську думку та мобілізацію підтримки під час конфліктів. Вона має значний вплив на молоде покоління, формуючи їхні

уявлення про війну, ворогів та патріотизм. Розглянемо, як саме пропаганда впливає на молодих людей та які механізми використовуються для цього впливу.

Види військової пропаганди

1. **Патріотична пропаганда:** Вона націлена на викликання почуття національної гордості та обов'язку перед батьківщиною. Це досягається через героїзацію військових, висвітлення історичних перемог та створення образів ворога. Наприклад, зараз в Україні під час конфлікту з росією активно використовуються символи та наративи, які підкреслюють героїзм українських солдатів та важливість боротьби за незалежність.

2. **Демонізація ворога:** Цей вид пропаганди створює негативні стереотипи про противника, зображуючи його як загрозу національній безпеці та цінностям. Це може включати зображення противника як агресора, нелюдяного та жорстокого. Такий підхід був широко використовуваний у радянській пропаганді під час Другої світової війни і продовжує застосовуватися в сучасних конфліктах.

3. **Інформаційні кампанії:** Сучасні технології дозволяють пропаганді проникати у всі сфери життя через соціальні медіа, новини та розважальні програми. Молодь, яка проводить багато часу в інтернеті, стає особливо вразливою до такого виду впливу. Наприклад, росія активно використовує соціальні мережі для розповсюдження своїх наративів про конфлікт в Україні, намагаючись формувати громадську думку всередині країни та за кордоном.

Механізми впливу на молодь

1. **Емоційний вплив:** Пропаганда часто апелює до емоцій, таких як страх, гнів, гордість або почуття обов'язку. Молодь, яка знаходиться на стадії формування світогляду, є особливо чутливою до таких емоційних маніпуляцій.

2. **Ідентичність і групова належність:** Пропаганда формує у молоді відчуття приналежності до певної групи, яка має спільні цінності та ворогів. Це створює сильний психологічний зв'язок та готовність підтримувати групу у конфлікті. Патріотичні гасла та символи стають частиною їхньої ідентичності.

3. **Освіта і культура:** Виховання в душі певних наративів через освіту, літературу, кіно та інші культурні продукти. Наприклад, в деяких країнах шкільні програми включають уроки історії, які підкреслюють героїчні аспекти національної армії та негативні аспекти противника.

Наслідки для молодого покоління

1. **Формування стереотипів:** Пропаганда може закріплювати в свідомості молоді стереотипи та упередження щодо інших народів чи груп, що ускладнює міжкультурний діалог та розуміння.

2. **Мілітаризація свідомості:** Постійне підкреслення військових цінностей може призвести до мілітаризації свідомості молоді, що бачить насильство як прийнятний спосіб вирішення конфліктів.

3. **Психологічний стрес:** Діти та молодь, які постійно перебувають під впливом негативних новин та пропаганди, можуть відчувати постійний стрес та тривогу, що негативно впливає на їхнє психічне здоров'я.

Військова пропаганда має потужний вплив на молоде покоління, формуючи їхні уявлення про світ та війни. Важливо, щоб суспільство усвідомлювало цей вплив і працювало над розвитком критичного мислення у молоді, здатності аналізувати інформацію та розрізняти маніпуляції. Тільки так можна зменшити негативний вплив та сприяти формуванню миролюбного та свідомого покоління.

Інтерв'ю з дітьми, які подолали війну та знайшли нове життя

Із руїн до мрій: історії дітей, які перемогли війну та знайшли нове життя

Війна в Україні залишає глибокий слід на життях багатьох дітей, але серед них є ті, хто зумів подолати важкі випробування і знайти нове життя. У цьому матеріалі ми поговоримо з кількома такими дітьми, які з власного досвіду знають, що таке війна, але змогли знайти сили йти далі та досягти успіху.



Марія, 16 років, Львів:

– Маріє, розкажи, будь ласка, про свій досвід під час війни та як тобі вдалося адаптуватися в нових умовах?

Марія: Ми з родиною жили в Донецьку, коли почалася війна. Було дуже страшно, ми постійно чули вибухи та стрілянину. У 2015 році ми змогли виїхати до Львова. Спочатку було важко, адже все було нове: школа, друзі, місто. Але мене підтримувала родина, і я знайшла нових друзів. Завдяки волонтерам я змогла зайнятися музикою, яка стала моїм порятунком. Зараз я навчаюся в музичній школі та планую вступити до консерваторії.

– Що допомогло тобі найбільше в цей період?

Марія: Підтримка сім'ї та заняття музикою. Музика допомагала мені висловлювати свої емоції і забувати про страх. Також дуже допомогли

волонтери, які організовували різні заходи для дітей-переселенців. Це дало мені відчуття, що я не одна.

Олексій, 14 років, Київ:

– Олексію, як ти пережив період війни і як тобі вдалося знайти нове життя в Києві?

Олексій: Я родом із Луганська. Ми виїхали з мамою до Києва у 2014 році, коли бойові дії стали надто небезпечними. У новій школі було складно спочатку, але вчителі та однокласники дуже підтримували. Я завжди любив програмування, і в Києві знайшов гурток з ІТ, де зміг розвивати свої навички. Зараз я беру участь у різних конкурсах і планую стати програмістом.

– Що було найважчим у твоєму переїзді?

Олексій: Найважче було залишити рідний дім і друзів. Але в Києві я знайшов нових друзів, і захоплення програмуванням допомогло мені відволіктися від негативних думок. Також велике значення мала підтримка мами, яка завжди була поруч.

Софія, 17 років, Харків:

– Софіє, розкажи про свій досвід переїзду та адаптації в нових умовах.

Софія: Ми з родиною переїхали до Харкова у 2016 році з Авдіївки. Це було важке рішення, але необхідне для нашої безпеки. У новому місті я почала займатися волонтерською діяльністю, допомагаючи таким же дітям-переселенцям, як і я. Це дало мені відчуття мети та корисності. Зараз я планую вступити до медичного університету, щоб стати лікарем і допомагати людям.

– Як ти бачиш своє майбутнє після війни?

Софія: Я мрію про мир і про те, щоб повернутися до рідного міста, коли це буде безпечно. Хочу стати лікарем, щоб допомагати іншим дітям, які постраждали від війни. Моя мета – зробити світ трохи кращим.

Дмитро, 15 років, Одеса:

– Дмитре, розкажи про свої емоції під час початку повномасштабного вторгнення та як ти зміг адаптуватися до нового життя в Одесі?

Дмитро: Ми виїхали з Горлівки у 2022 році, коли бої стали нестерпними. Планували це зробити набагато раніше, адже вже розуміли, що нічого гарного не буде. Але зважитися на перший крок було досить важко. Проте Одеса зустріла нас гостинно, але було складно звикати до нових умов. Я завжди мріяв займатися спортом, і в Одесі я знайшов можливість тренуватися у футбольній школі. Спорт допоміг мені відновити внутрішню рівновагу і знайти нових друзів. Зараз я граю у молодіжній команді і мрію стати професійним футболістом. Звісно Одеса не найбезпечніше місце зараз, але переїздити знову і знову – це просто нестерпно. Вирішили, що будемо залишатися тут.

– Що допомогло тобі найбільше під час адаптації?

Дмитро: Підтримка тренерів і нових друзів. Футбол став для мене способом відволіктися від негативних думок і зосередитися на своїх цілях. Також підтримка моєї родини була надзвичайно важливою. Також мені допомагає мрія про великий футбол: я хочу стати як Олександр Зінченко, грати за всесвітньовідомі клуби та займатися благодійністю. Якщо моя мрія здійсниться, я хотів би відкрити школу футболу для дітей-переселенців

Анастасія, 13 років, Дніпро:

– Анастасіє, як ти пережила цей складний період і як тобі вдалося адаптуватися в Дніпрі?

Анастасія: Ми переїхали з Маріуполя у 2015 році. Тоді в місті було безпечно, але всюди в новинах тільки й чути було про вибухи, ракети, солдатів та небезпеку, яка росла за кожним днем. У Дніпрі було нелегко звикати до нової школи і середовища. Я нічого не їла, не спілкувалася ні з ким, адже мої друзі залишилися в Маріуполі, дехто навіть називав нас зрадниками. Мама звернулася до психолога і мені діагностували депресію. Я відвідувала спеціаліста два рази на тиждень і дякувати Богу – це допомогло. Вона вирисовувала багато технік для лікування мого стану, ми зупинилися на арт-терапії. Я змогла виразити свої почуття через мистецтво, довгий час мої малюнки були лише одного кольору – чорного. Зараз це звучить дивно, але тоді я так бачила світ. Зараз я навчаюся в художній школі і мрію стати художницею.

– Що найбільше допомогло тобі знайти себе у нових умовах?

Анастасія: Найбільше допомогло малювання, яке стало для мене терапією. Через мистецтво я змогла висловлювати свої емоції і знаходити внутрішню гармонію. Також важливою була підтримка волонтерів і нових друзів в художній школі, які допомогли мені відчувати себе частиною спільноти.

Ці історії показують, що навіть у найважчі часи можна знайти сили йти далі, адаптуватися до нових умов і досягати успіху. Діти, які пережили війну, заслуговують на підтримку та визнання за їхню стійкість і мужність. Вони – приклад того, як можна подолати труднощі та знайти нове життя, незважаючи на всі перешкоди.

Життя на лінії вогню: історії дітей, які ростуть у зоні бойових дій в Україні



Конфлікт на сході України, який триває з 2014 року, значно вплинув на життя тисяч дітей. Вони ростуть під звуки вибухів і пострілів, навчаються у школах з пошкодженими стінами і мріють про майбутнє, яке важко уявити в умовах постійної небезпеки. У цьому репортажі ми розкажемо історії трьох дітей, які живуть у зоні бойових дій: Олексія, Ані та Михайла.

Історія Олексія

Місце дії: Костянтинівка, Донецька область

Олексію 13 років, і він живе в Костянтинівці, маленькому містечку, що опинилося на лінії фронту. Його сім'я залишилася в місті, незважаючи на постійну небезпеку.

«Щоранку я прокидаюся під звуки вибухів», – розповідає Олексій. — «Ми звикли до цього. Коли було дуже близько, ми ховалися у підвалі. Зараз, коли чую обстріли, я просто намагаюся не думати про це».

Школа Олексія пошкоджена, але навчання триває. Вчителі роблять усе можливе, щоб створити безпечне середовище для дітей. «Ми майже постійно проводимо заняття в укритті», – каже вчителька Олексія, пані Наталія. – «Це не завжди легко, але діти мають продовжувати вчитися».

Історія Ані

Місце дії: Вугледар, Донецька область

Ані 11 років, вона з Вугледару. Її родина евакуювалася до більш безпечного району, але через кілька місяців вони повернулися додому. Аня мріє стати лікарем, щоб допомагати людям у таких ситуаціях, як у неї.

«Мої батьки вирішили повернутися, тому що тут наш дім», – каже Аня. – «Я хочу стати лікарем, щоб лікувати поранених. Я бачу, як важко бути без медичної допомоги».

У вільний час Аня допомагає своїй мамі по господарству і грає з молодшою сестрою. «Ми намагаємося жити нормально, наскільки це можливо», – додає її мама, Ірина. – «Ми багато говоримо про майбутнє, щоб підтримати надію в дітях. Для мене дуже важко поїхати з рідного дому, бо тут залишається моя старенька мама, яку я не зможу залишити, а вона не згодна кидати домівку»

Історія Михайла

Місце дії: Гуляйполе, Запорізька область

Михайлу 15 років, і він живе містечку Гуляйполе. Його батько загинув під час одного з обстрілів, і тепер він є опорою для своєї мами та молодшого брата.

«Я завжди пам'ятаю батька», – говорить Михайло. – «Його смерть зробила мене сильнішим. Я хочу захистити свою сім'ю і зробити все можливе, щоб ми були в безпеці».

Михайло захоплюється технікою і мріє стати інженером. «Я люблю ремонтувати різні речі,» – розповідає він. – «Війна навчила мене цінувати те, що маю. Моя мрія – відбудувати наше місто, коли все закінчиться».

Сім'я Михайла розглядає можливість переїхати в більш безпечне місце, але поки що це лише плани. «Мабуть коли дуже припече, зберемо маленькі сумки з найдорожчим та й поїдемо світ за очі. Тут нас вже нічого не тримає», — каже підліток.

Історії Олексія, Ані та Михайла відображають важке, але сповнене надії життя дітей у зоні бойових дій в Україні. Вони навчилися пристосовуватися до екстремальних умов, підтримувати одне одного і мріяти про краще майбутнє. Їхня стійкість і мужність є яскравим прикладом для всіх нас, і ми повинні зробити все можливе, щоб підтримати їх у цій важкій боротьбі. Звісно страшно навіть промовляти фразу «пристосувалися або звикли до війни». Ніхто не заслуговує на таке дитинство і життя.

ВИСНОВКИ

Військова агресія, які наразі переживає Україна, надзвичайно сильно впливає на українських дітей. Зокрема, невтішною є статистика щодо загиблих та поранених дітей, і ці показники щодня збільшуються, адже війна триває. Будучи найбільш вразливою та незахищеною категорією населення, українські діти щодня страждають від війни.

Не викликає запитання й актуальність порушеної теми, адже важливим та необхідним є привернення уваги української та світової спільноти до проблем дітей, висвітлення реальних історій. Такі матеріали в майбутньому стануть частиною нашої історії, а деякі – задокументованими фактами військових злочинів країни-агресора.

Під час роботи над добіркою журналістських матеріалів були виконані усі поставлені завдання. Зокрема, проаналізовано праці українських та закордонних науковців у тематиці дітей війни, а також вивчено нормативно-правові акти, рекомендації та статистичні дослідження, що торкаються зазначеної тематики. Отриману інформацію ми використали для всебічного та якісного висвітлення теми дітей війни.

Аналіз медіапродуктів, що висвітлюють історії дітей війни, дозволив умовно розділити їх на дві групи. Перша – поради психологів щодо адаптації дітей до умов війни та психологічної допомоги в стресових ситуаціях, друга – історії самих дітей, котрі зазнали військової агресії. У своїх роботах ми також враховували досвід попередників та використовували відповідні теми для написання власних текстів.

Створена нами добірка журналістських матеріалів розкриває проблеми життя дітей на території воєнних дій, волонтерства та допомоги дітям, психологічної допомоги, військової пропаганди та її впливу на свідомість дітей. Вважаємо, що поширення матеріалів добірки в медіа та соціальних мережах сприятиме приверненню уваги української та світової громадськості до проблем дитинства в Україні в умовах війни та пошуку спільних рішень.